

УДК 303.031.2:332.122

Войтко С. В., д.е.н., професор

Сапсай К. В.

НТУУ «Київський політехнічний інститут»

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ КРАЇН В СИСТЕМІ КООРДИНАТ TRES/GDP ТА HDI

У публікації розглянуто аналіз взаємозалежності індексу розвитку людського потенціалу (HDI) та енергомосткості ВВП (TRES/GDP) країн Європейського Союзу і України. Визначено взаємозалежність розташування країн, які є близькими одна до одної за такими класифікаційними ознаками як: приналежність до «Великої Сімки»; до країн Бенілюксу; до певного регіону; до країн, які більшою мірою потерпали від економічної кризи; до країн, котрі недавно вступили в ЄС. Використано метод компаративного аналізу цих показників і країн, котрі розташовані в області значень, що аналізувалася.

Ключові слова: індекс розвитку людського потенціалу, енергомосткість ВВП, країни Європейського Союзу, заходи стимулювання, система координат.

Voitko S., Sapsai K.

METHODICAL GOING IS NEAR RESEARCH OF COUNTRIES IN SYSTEM OF COORDINATES OF TRES/GDP AND HDI

In this publication was made a review an analysis of interdependence of index & development of human potential (HDI) and energy capacity of GDP (TRES/GDP) of European Union countries and also Ukraine is considered in a publication. Was made a define of interdependence of certain countries, that are near to each other with such classification signs as: belonging to "Large Seven"; the countries of Benelux; the certain region; the countries that in a greater degree suffered from an economic crisis; to the countries that recently entered into EU. The method of comparative analysis was used from these indexes and countries, that are located in the area of values, which were analysed.

Keywords: index of development of human potential, energycapacity of GDP, country of European Union, measures of stimulation, system of coordinates.

Войтко С. В., Сапсай К. В.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ИССЛЕДОВАНИЮ СТРАН В СИСТЕМЕ КООРДИНАТ TRES/GDP И HDI

В публикации рассмотрен анализ взаимозависимости индекса развития человеческого потенциала (HDI) и энергоемкости ВВП (TRES / GDP) стран Европейского Союза и Украины. Определена взаимозависимость расположения стран, которые являются близкими друг к другу по таким классификационным признакам как: принадлежность к «Большой Семерки»; к странам Бенелюкса; к определенному региону; к странам, которые в большей степени пострадали от экономического кризиса; к странам, которые недавно вступили в ЕС. Использован метод компаративного анализа этих показателей и стран, которые расположены в области значений, которая анализировалась.

Ключевые слова: индекс развития человеческого потенциала, энергоемкость ВВП, страны Европейского Союза, меры стимулирования, система координат.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку світової економіки, на посткризовій стадії великого економічного циклу, у період суттєвого "перезавантаження" економіки України постає низка нових проблем, які стали наслідком багаторічних дій як внутрішнього характеру законодавчого, адміністративного, особистісного тощо, так і зовнішнього: ресурсна залежність, зовнішні запозичення, наднаціональне регулювання та інше. Однією з таких

нагальних проблем є енергетична залежність, яка саме у поточний період набула статусу загальнонаціональної проблеми. Саме цьому така актуальна проблематика зумовлює необхідність у дослідженні рівня енергозалежності країн та визначення причин, котрі зумовлюють виникнення відповідного стану для країни.

Досить актуальними питаннями енергетики на сьогоднішній день є недостатній і нерівномірний доступ країн до енергетичних ресурсів, а також рівень ефективного використання цих ресурсів. Саме цьому наукові дослідження, які полягають у визначенні взаємного розташування країн серед обраної системи координат, надають змогу визначитися у стані та перспективах і є достатньо важливим для нашої країни. Також однією з вагомих частин дослідження є виявлення закономірності у відносному розташування країн у визначеній області координат відповідно до певної класифікаційної ознаки.

Основним завданням статті є аналіз взаємозалежності індексу розвитку людського потенціалу (HDI) та енергомосткості ВВП (TRES/GDP) для країн Європейського Союзу і України. Результатом такого аналізу буде візуалізація розміщення об'єктів дослідження у певному просторі, візуальний аналіз такого представлення надасть можливість на макрорівні здійснити певні висновки з метою прийняття подальших рішень. Саме для осіб, які приймають важливі управлінські рішення на рівні держави, виникає необхідність у визначенні місця тієї чи іншої країни в координатах певних показників, у нашому випадку для аналізу обрано індекс розвитку людського потенціалу (HDI) та енергомосткості ВВП (TRES/GDP).

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Організацією, яка приділяє значну увагу проблематиці енергозбереженню та якості життя є ООН. Ця організація започаткувала та реалізує програму, яка має назву «United Nations Development Program» (UNDP). Зазначена проблемати знайшла своє відображення у наступних наукових роботах: “Частина 1: Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей” [1], “Аналіз складових інтегрального індексу людського розвитку в регіональному розрізі” [2, с. 37-42], “Україна у сучасному світі: порівняльна багатомірна оцінка” [3, с. 31-36], “Людський розвиток: оцінка та основні напрями підвищення його рівня” [4], “Людський розвиток” [5].

Цілями статті є визначення передумов появи та наявності певної взаємозалежності в розташуванні країн відносно показників індексу розвитку людського потенціалу (HDI) та енергомосткості ВВП (TRES/GDP) серед країн Європейського Союзу та України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пропонується здійснити дослідження розміщення у координатах індексу людського розвитку (HDI) та енергомосткості ВВП (TRES/GDP) країн Європейського Союзу та України.

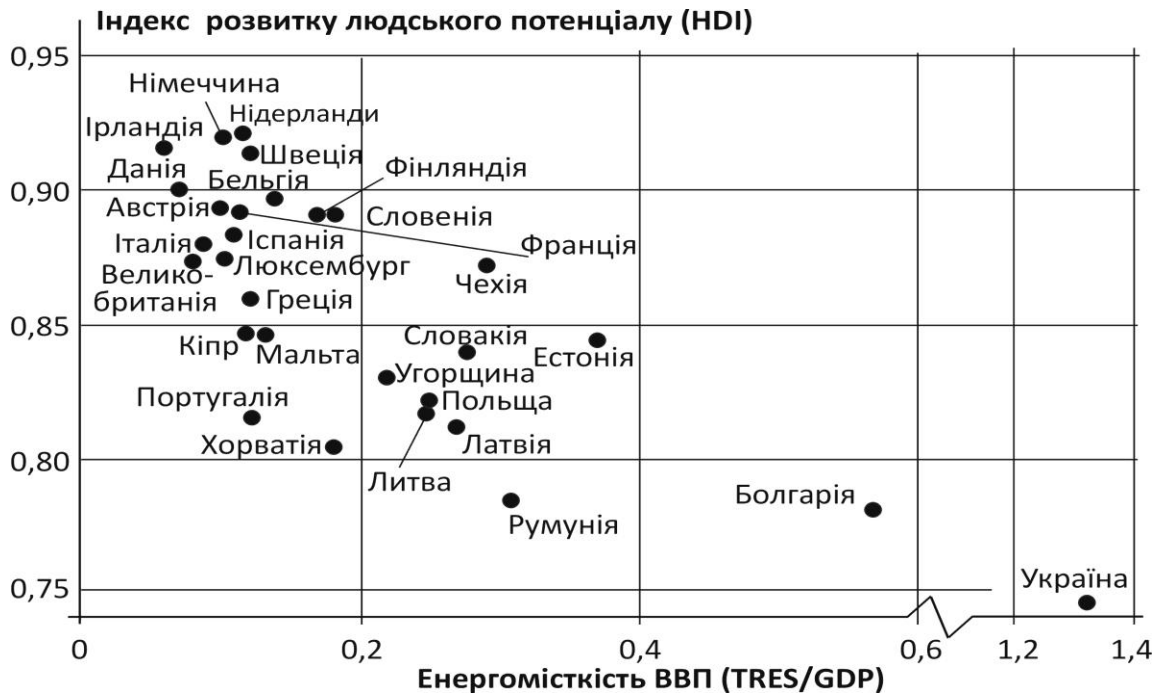

Рис. 1. Візуалізація розміщення країн Європейського Союзу та України у координатах індекс розвитку людського потенціалу (HDI) та енергомiсткості ВВП (TRES/GDP) [6; 7]

За результатами аналізу розміщення об'єктів рис. 1 маємо те, що найбільший рівень людського потенціалу належить Німеччині. Близько до цього, досить високого рівня, розміщуються такі країн як Ірландія, Нідерланди та Швеція. Таке значення показника HDI у Німеччині, можливо, пов'язане з тим, що вона знаходиться у центрі Європи і тому країна має можливість розвивати нові торговельні та технологічні партнерства всередині Європи. Значення показника для Ірландії пояснюється досить тісними зв'язками з Великобританією. Стосовно Нідерландів та Швеції, то їх положення у цих координатах потребує додаткових наукових досліджень.

Розглянемо країни, які відносно недавно вступили в ЄС. Саме ці країни мають одні із найнижчих показників HDI. До них належать Болгарія і Румунія. Порівнюючи місце України у просторі цих координат, спостерігаємо таку ситуацію, що наша країна має дещо нижчий показник, який відрізняються на 0,042 пункти від Болгарії та на 0,046 пункти від Румунії. Така різниця у значеннях є порівняно невеликою і, тому, це свідчить про те, що Україна має стан на рівні Болгарії та Румунії.

Стосовно енергомiсткості ВВП, то слід зазначити, що розглядаючи країни Європейського Союзу та Україну, маємо суттєву різницю у значеннях показників. Виділимо одну країну з Євросоюзу, яка має найбільший рівень енергомiсткості ВВП та порівняємо її за цим показником з Україною. Отримали, що саме для цієї країни та України різниця становить 2,3 рази. Тому, для України є нагальна потреба реалізувати заходи, які стимулюватимуть зменшення значення цього показника. У законодавстві це передбачено в таких Законах України: «Про інвестиційну діяльність» [8], «Про енергозбереження» [9], «Про електроенергетику» [10], «Про альтернативні види рідкого та газового палива» [11], «Про нафту і газ» [12], «Про альтернативні джерела енергії» [13], «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу» [14], «Про

дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [15], «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» [16].

Для більш ґрунтовного аналізу, дослідимо розміщення країн у координатах енергомосткості ВВП (TRES/GDP) по осі x та індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП, HDI) по осі y таким чином, щоб нами було розглянуто групи країн, які найближче розміщені одна до одної регіонально та за значеннями індексу.

Однією з областей, в якій значення індексу розташовані досить близько один до одного у зазначеній системі координат, є область, у яку входять такі країни: Греція, Іспанія і Італія, котрі характеризуються тим, що вони значною мірою потерпали від впливу глобальної економічної кризи. За цими двома показниками маємо ситуацію, що країни, які більшою мірою відчули падіння темпів розвитку від глобальної економічної кризи, знаходяться на середньому рівні порівняно із усією базою країн у цих виділених координатах.

Проаналізуємо країни, які належать до країн Прибалтики. Це такі країни як: Естонія, Латвія, Литва та країни Балтики: Швеція і Фінляндія, які характеризуються подібністю у значеннях цих показників. Особливої уваги заслуговують такі країни як Латвія та Литва, котрі є близькими за значеннями ІРЛП та значно різняться у значенні показника енергомосткості ВВП.

Стосовно країн Словаччини та Чехії, то вони знаходяться в одній області по енергомосткості, оскільки досить значний час їхній розвиток був передумовлений тим, що до 1993 р. існувала єдина країна, яка називалась Чехословаччина. Інфраструктура цих країн була досить тісно взаємопов'язаною, рівень розвитку, звичайно, тоді був єдиний. І тому, за час існування цих країн окремо одна від одної, їх основні показники, які характеризують промисловість, майже не змінилися, що свідчить про те, що розвиток країн на даний час суттєво не відрізняється. Проте Чехія дещо ближче розташована до географічного центру ЄС і тому має більше значення HDI.

Розглянемо країни, котрі належать до країн Бенілюксу (Люксембург, Бельгія та Нідерланди), які знаходяться на умовній вертикальній прямій за показником енергомосткості, проте ці країни мають різне значення HDI. Зазначене можна пояснити тим, що Нідерланди мають найбільшу площу (41,5 тис. км²) і тому займає найвищу позицію серед цих країн за показником HDI, Бельгія знаходиться на другому місці (30,5 тис. км²) і Люксембург, відповідно, на третьому, оскільки має найменшу площу (2,5 тис. км²).

Дослідження країн, які належать до країн «Великої Сімки»: Франція, Німеччина, Італія, Японія, Канада, Великобританія і США. В Європі ця група представлена Францією, Німеччиною, Італією та Великобританією. Ці країни розташовані в певній невеликій області, на незначній відстані одна від одної за показниками, що аналізуються.

За аналізом розміщення всіх вище перерахованих країн у системі координат, яка досліджується, можна стверджувати, що країни, які є близькими одна до одної за такими класифікаційними ознаками як: приналежність до «Великої Сімки»; до країн Бенілюксу; до певного регіону; до країн, які значно потерпали від економічної кризи; до країн, котрі недавно вступили в ЄС мають близькі за значенням показники.

Висновки. Запропонований нами методичний підхід (наукова новизна) до дослідження у даній системі координат, яка містить показник енергомосткості ВВП (TRES/GDP) та показник індексу розвитку людського потенціалу (HDI) надає змогу науковцям дослідити взаємне розміщення країн, що підтверджується фактами, які підтверджуються ретроспективою їхнього розвитку. Також значна відмінність країн за даними показниками характеризується їхньою площею, їхнім історичним

минулим. Зосередимо увагу на те, що ретроспективний аналіз цих країн за обраними показниками надає підстави стверджувати про те, що значний період спільного розвитку країн, які входили до певного регіонального угруповання, створення подібної інфраструктури, ведення приблизно однакового господарства на цій території, яка характеризується близькими кліматичними, соціальними, політичними, регіональними, релігійними та іншими показниками за період часу, в нашому випадку за 20 років, не суттєво змінює їхні розбіжності у показниках, які досліджуються. Зазначене потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: моногр. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М. З. Згуровський. – К. : НТУУ "КПІ", 2010. – Ч. 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей. – 252 с.
2. Любохинець Л. С. Аналіз складових інтегрального індексу людського розвитку в регіональному розрізі / Л. С. Любохинець // Економіка і управління. – 2012. – № 5. – С. 37-42
3. Герасименко С. С. Україна у сучасному світі: порівняльна багатомірна оцінка / С. С. Герасименко, О. А. Чуприна, О. О. Чуприна // Статистика України. – К. : Вид-во НТК статист. досліджень, 2010. – № 4 – С. 31-36
4. Шишкін В. С. Людський розвиток: оцінка та основні напрями підвищення його рівня / В. С. Шишкін // Автореф. дис. – К., 2004. – 20 с.
5. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. / О. А. Грішнова – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с.
6. Халид М. Human Development Report 2013 Team [Електронний ресурс] / Малик Халид. – New York : One United Nations Plaza, 2013. – 203 с. – Режим доступу до документу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf
7. Key World Energy Statistics 2013 [Електронний ресурс]. – Paris : International Energy Agency, 2013. – 80 с. – Режим доступу до документу: <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld2013.pdf>
8. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 10.10.2013 р. № 639-VII // Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 47. – Ст. 646.
9. Про енергозбереження : Закон України від 16.10.2012 р. № 5463-VI // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 4. – Ст. 61.
10. Про електроенергетику : Закон України від 24.10.2013 р. № 663-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 22. – Ст. 781.
11. Про альтернативні види рідкого та газового палива : Закон України від 19.06.2012 р. № 4970-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013 – № 19-20. – Ст. 177.
12. Про нафту і газ : Закон України від 04.07.2013 р. № 406-VII VII // Відомості Верховної Ради України, 2014 – № 20-21. – Ст. 712.
13. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 09.04.2014 р. № 1193-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014 – № 23 – Ст. 873.
14. Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу : Закон України від 24.10.2013 р. № 663-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 22. – Ст. 781.
15. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 09.04.2014 р. № 1193-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 23. – Ст. 873.
16. Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу : Закон України від 25.09.2008 р. № 601-VI // Відомості Верховної Ради України, 2009. – № 13. – Ст. 155.